

KARL JASPERS'İN FELSEFESİNDE İNSANIN VAROLUŞUNU GERÇEKLEŞTİRMESİ OLARAK İLETİŞİM

H.Haluk ERDEM*

Prof. Dr. Kurt SALAMUN'a
sevgi ve saygıyla

GİRİŞ

Karl Jaspers, 20.yy. Avrupa felsefesinin önemli filozoflarından birisidir. Jaspers'i Türkiye'deki lise felsefe kitaplarında ve felsefeye ilişkin yayımlarda yerini almış olan şu felsefe tanımıyla tanıdık: "*Felsefe yolda olmaktır.*"

Bilim adamı, filozof ve politika yazarı olan Jaspers, psikiyatri, politika, dünya görüşlerinin psikolojisi, felsefe tarihi, varoluş felsefesi, atom bombası eleştirmenliği, tarih felsefesi ve eğitim gibi pek çok alanda binlerce sayfa eser vermiştir.

Felsefe Tarihinde "Varoluş Felsefeleri" başlığı altına konan Jaspers felsefesine olan ilgi, İtalya, Amerika, Japonya, Avusturya Karl Jaspers Kurumları ve İsviçre Jaspers Vakfı ile vücut bulmuştur. Bu ilgi, 2003 yılında İstanbul'da yapılacak olan 5. Uluslararası Jaspers Konferansı ile devam edecektir. Ayrıca, her yıl Karl Jaspers düşüncesi üzerine yapılan araştırmaları içeren Avusturya Karl Jaspers Yıllığı yayımlanmaktadır.

Karl Jaspers(1883-1969) iletişim için "*felsefi yaşamın gündelik ödevidir.*" der.¹ Hans SANER'e göre, iletişim, "*Jaspers felsefesinin temel kavramıdır.*"² SCHULTHEISS'a göre, bu kavram, Jaspers felsefesinin "*asıl anahtarıdır.*"³ Fritz KAUFMANN, "*iletişim probleminin Karl Jaspers felsefesinin bütününe hakim olduğu*" görüşündedir.⁴ Kurt SALAMUN, iletişimin, "*Jaspers felsefesinin merkezinde yer aldığı*" savunur.⁵ HERSCH'e göre, "*iletişim, varoluş gibi temel bir kavramdır ve birbirlerinden asla ayrılamazlar.*"⁶

* Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi

¹ Karl Jaspers, *Der philosophische Glaube*, Piper Verlag, München, 1974, s.136

² Hans Saner, *Karl Jaspers mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Reinbek bei Hamburg, 1996, s.101

³ Jürg Schultheiss, *Philosophieren als Kommunikation*, Forum Academicum, Meisenheim, 1981, s.5

⁴ Fritz Kaufmann, "Karl Jaspers und die Philosophie der Kommunikation", Schilpp: *Karl Jaspers*, Newyork, 1957, s.193

⁵ Kurt Salamun, *Das 'eigentliche Selbstsein' in der Kommunikation bei Karl Jaspers*, Diss., Graz, 1965

⁶ Jeanne Hersch, *Karl Jaspers Eine Einführung in sein Werk*, Serier Piper, München-Zürich, 1994, s.31

Karl Jaspers, 1932 yılında yayımladığı üç ciltlik “Felsefe” adlı yapıtının ikinci cildinde iletişim konusuna başlı başına bir yer ayırır.⁷ Bu konu, filozofun son dönem eserlerinde ve politik düşüncesinde önemli bir rol oynar.

Karl Jaspers’in felsefesinde insanın varoluşunu gerçekleştirmesi en derin iletişim biçimi olan “varoluşsal iletişim” ile olanaklıdır. Varoluşsal iletişimin aydınlanmasına olanak sağlayan, “yalnızlık”, “karşılıklı açık olma”, “sevenlerin savaşı”, “eşit düzeylilik”, “başkası için hiçbir çıkar gözetmeksizin girilen taahhüt” e geçmeden önce, Jaspers felsefesinin iletişimle beraber merkez noktada yerini alan “varoluş”u kısaca açıklayalım.

VAROLUŞ OLARAK İNSAN

“İnsan nedir?” sorusu Jaspers felsefesinin temel sorularından birisidir. Jaspers’e göre insan, “beden olarak fizyoloji, ruh olarak psikoloji, toplumsal bir varlık olarak sosyoloji” tarafından araştırılmaktadır.⁸ Jaspers, insanın özünün, bu zamana kadar; dili olan ve düşünen bir “zoon logon echon”, davranışlarıyla, toplumsallığını şehir biçiminde yasalar altında kuran bir “zoon politikon”, alet yapan bir “homo faber”, yaptığı aletleri kullanan bir “homo laborans”, Dasein’in ihtiyaçlarını ortak bir ekonomi ile sağlayan bir “homo economicus” biçiminde kavranıldığını ifade eder.⁹

İnsan, ırk kuramlarında özel bir tür, psikanalizde bilinçaltı ve onun etkileri, Marksizmde emek sayesinde üreten ve üretimi sayesinde de doğaya ve topluma egemen olan bir varlık şeklinde düşünülmektedir. Bütün bu bilgiler, insanda “bir şeyi”, meydana gelen eylemlerde “bir şeyi” kavramaktadırlar. Bu bilgilere göre insan, “dünya içinde”, “Dasein” biçiminde, bilinebilir bir nesne olarak ele alınıp kavranmakta ve değerlendirilmektedir.¹⁰ Oysa, Jaspers’e göre, insanın “dünya içinde” araştırmanın bir nesnesi olarak bir Dasein biçiminde bulunması, onun varlığının sadece bir yönüdür. İnsanın bir de her türlü araştırmaya kapalı, her türlü bilinebilir-kavranabilir ifadelere kapalı olan, ancak özgürlüğü içinde olan “varoluş”u vardır. Varoluş, felsefe yapma etkinliğinin başlangıcındadır.

Jaspers, “Ben-Varlık” olarak insanın farklı tarzlarda varlık biçimlerini belirler. Bir ve aynı olan insanın birbirlerinden farklı ancak birbirlerinden ayrı olmayan bu varlık biçimleri “Dasein” ve “Varoluş”tur. Dasein, varoluş olarak insan olma imkanını içinde taşımaktadır. Dasein, empirik olarak “burada”dır. Canlılık işlevleriyle yaşam içinde yerini alır. Somut bir gerçeklik alanımızı oluşturan ve olmaksızın varolamadığımız insanın varlık biçimidir.

İnsanın ne olduğu sorusunu soran insan kendi varlığının Dasein biçimini, bilimler

⁷ Karl Jaspers, *Philosophie II, Existenzerhellung*, Serie Piper, München-Zürich, 1994, s.50-117

⁸ Karl Jaspers, *Einführung in die Philosophie*, Piper, München, 1996, s.50

⁹ Karl Jaspers, *Kleine Schule des philosophischen Denkens*, Piper, München-Zürich, 1985, s.59

¹⁰ Karl Jaspers, *Einführung ...*, a.g.e. s.52

sayesinde bilmektedir. Ancak insanı konu edinen bilimlerin bu bilgisi, 'dünya içinde' bulunan "belirli bir varlığın" bilgisidir. Oysa insan, Jaspers'e göre, "kendisi hakkında bildiğinden ve bilinenden her zaman daha fazladır."¹¹

İnsanın kendisi hakkında bildiğinden ve bilinenden fazla olan yönü onun varoluşudur. Varoluş nesnel bir 'şey' değildir. Varoluş bir "kavram" da değildir. Onun kavram olarak sözcüklerle doğrudan doğruya "ifade edilebilir"liğinden çok, "aydınlatulabilir"liği söz konusudur. Jaspers, varoluş için insanın "asıl kendisi olduğu varlık" der. Jaspers'e göre, varoluş, bir kavram değildir, her türlü nesnellüğün ötesini işaret eden bir göstergedir"¹² "Dasein buradadır ve ya değildir, ancak varoluş insanda bir olanak olarak vardır. Seçim ve karar sayesinde onun varlığına doğru adım atılır, varoluş ise özgürlük olarak vardır."¹³

Varoluş, kendisini doğrudan doğruya göstermez, sadece bilinenin, ifade edilebilenin sınırında, yani dolaylı olarak hissettirir. Öyleyse varoluş kendisini nasıl hissettirecektir? Varoluşunda kendisine ait bir dili vardır. Jaspers, bu dili "işaretler(signa)" olarak adlandırır.¹⁴ Bunlar, varoluşu aydınlatmaktadır.

Varoluşu aydınlatan işaretlerden birisi de iletişimdir. Jaspers'in sözünü ettiği "varoluşsal iletişim" dir.

VAROLUŞSAL İLETİŞİM

Yalnızlık

"Yalnızlık", varoluşsal iletişimin zorunlu bir koşuludur. Karl Jaspers, "insanı kendine getiren" varoluşsal iletişim sürecinde ilk adımı oluşturan yalnızlık için şunları söyler: "İletişim, birbirleriyle ilişki kuran, iki kişinin iletişimi olarak kalmak durumundadır. Onlar, birbirleriyle yalnızlığın getirdiğini ve yalnızlıklarını tanurlar, çünkü iletişim içerisinde bulunmaktadırlar. İletişime girmeden kendim olamam, yalnız olmadan da iletişime giremem... Kendim, kendi temelimi oluşturma ve bunun içinde en derin ilişkiye girme cesaretini göstereceksem, yalnız olmayı istemek zorundayım."¹⁵ "Ya kendim olmayı kazanmak için tekrar tekrar yalnızlığı istemeye cesaret ederim ya da bir başkasının varlığında eririm."¹⁶

Jaspers'e göre, mümkün varoluş, kaynağı ve amacı karanlık olan bir hat üzerinde iki kutup arasında hareket eden Dasein içindedir. Eğer kişi, her defasında tekrar tekrar

¹¹ Karl Jaspers, *Das Wagnis der Freiheit, Gesammelte Aufsätze zur Philosophie*, (Der:Hans Saner), Piper, München-Zürich, 1996, s.51

¹² Karl Jaspers, *Philosophie I, Philosophische Weltorientierung*, Springer Verlag, Berlin-Heidelberg, 1956, s.26

¹³ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s. 2

¹⁴ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e. s.15

¹⁵ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e.,s.61

¹⁶ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s.63

yalnızlığı yenmek için, yalnızlığa katlanamazsa, ya karışıklık içinde yok olmayı ya da kendisi olmayan biçim ve yolları seçecektir. Kişi, eğer sabırlı olmaya cesaret edemezse, boş, donuk, katılmış bir “Ben” olarak mahvolacaktır.¹⁷

Jaspers'te iletişim ve yalnızlık birbirleriyle diyalektik olarak bağlantılıdır. Saner'e göre, Karl Jaspers, iletişimden “bir karşılıklı ilişki” anlamaktadır. Bu yüzden de, karşıda olan başkası bir nesne değil bir öznedir. Yalnızlık, iletişimden farklı olarak hiçbir ilişkinin olmaması, tam bir ilişkisizlik durumu olarak gözükmektedir. Jaspers için yalnız olma, öznenin “Ben” demesiyle başlamaktadır. “Ben” dediğimde, kendimi, “benim” karşıma koyuyorum. Böylelikle kendine aitliğin farkına varılmış olunuyor. Bu durumda da bir ilişki söz konusudur ve “Ben”in kendisiyle olan ilişkisidir. Bu felsefe de vurgulanan yalnızlık, daima refleksiv bir yalnızlıktır ve iletişimin bir sınır tecrübesiyle ilişkilidir. Jaspers bunu, “kendi kendisiyle olan iletişim” olarak adlandırır.¹⁸

Karl Jaspers, yalnızlığı sosyolojik olarak ifadesini bulan, “soyutlanmış varlıkla” özdeş görmez.¹⁹ Yalnızlık ve iletişim birbirlerinin koşuludur. Yalnızlıkla Ben olmayan, iletişime girememekte, iletişime girmemekle de yalnız ve Ben olamamaktadır.

İletişim, Jaspers için, yalnızca iki kişinin karşılıklı ilişkisi değildir. Her durumda kişiler, kendi kendileriyle ilişki içindedir. İletişim, o halde, kendi kendisiyle ilişki kıran iki kişinin karşılıklı ilişkisidir. Karşılıklı ilişki, kendi kendisiyle ilişkili olan iki kişinin bağlantısıyla ve öznelin refleksiyonda bulunmuş Ben varlıkla olanaklıdır.²⁰

Jaspers, “hangi Ben yalnızdır?”, “Ben kimdir?”, “Ben nedir?” sorularını sorarak yalnızlığın farklı biçimlerini belirler. “Sosyal Ben”, “Belirli bir andaki Ben”, “Başarılı Ben”, “beden Ben”, “cinsiyet Ben” karşımıza çıkan farklı türden benlerdir.²¹

Jaspers'in sorduğu diğer soru, “hangi alanda iletişim kendisini gösterir?” sorusudur. Jaspers'in ifadeleri açıktır: “İletişim, her türlü nesneliliğin ötesinde, öznel bir yaşantıdır.”²²

Varoluş filozofu Karl Jaspers için, mutlak, asıl, varoluş olarak nesnelleşmeyen bir Ben sözkonusuysa, yalnızlığın-Benin ana konusu olan varoluşun nesnel olmayan iletişimi söz konusudur.²³

Jaspers felsefesindeki yalnızlık, meditativ-yaratıcı bir yalnızlıktır ve kişinin kendisi olmasının gerekli bir koşuludur. SALAMUN, varoluşsal iletişimin bir karakteri olan yalnızlığın Jaspers'te olumlu bir anlamı olduğu görüşündedir. Kişinin yoğun bir kendini kazanma bilinci, eleştirel olarak kendisini yoklayışı ve kendi olan Ben'inin yapılması bu olumlu anlam içinde değerlendirilir.²⁴

¹⁷ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s. 62

¹⁸ Hans Saner, *Einsamkeit und Kommunikation, Essay zur Geschichte des Denkens*, Basel, 1994, s. 81-82

¹⁹ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s.61

²⁰ Hans Saner, *Einsamkeit...*, a.g.e. s. 81

²¹ Karl Jaspers, “Einsamkeit”, *Jahrbuch der Österreichischen Karl-Jaspers-Gesellschaft*, 1988, Wien, s.35

²² Karl Jaspers, *Einsamkeit*, a.g.e., s. 35

²³ Hans Saner, *Einsamkeit...*, a.g.e., s. 82

²⁴ Kurt Salamun, *Karl Jaspers*, Verlag C.H.Beck, München, 1985, s.79

Açık Olma

Varoluşsal iletişimin diğer bir özelliği “açık olma”dır. Jaspers’e göre, “kişinin asıl kendisi olması veya varoluşunu gerçekleştirmesi bir başka insan karşısında açık olmayla bağlantılıdır.”²⁵ Açık olma, aynı zamanda Kendi olarak Ben’in gerçekleşmesidir.

Açık olma, kişinin kendi olan varoluşunu farkına varması sürecidir. Bu süreçle, Dasein’in bilinci aşılmıştır. Açık olmada Dasein, kendi karakterini kaybeder. Kişi, varoluş olarak kendi “asıl varlığını” kazanır.

Jaspers, “Açık olmayı isteme” ve “kapalı kalmayı isteme” kavramlarını kullanır. “Açık olmayı isteme, kişinin iletişime girmeye cesaret etmesini sağlar. Bu isteme, bütün böyle ya da şöyle (belirli) bir varlık olmaktan vazgeçtirir... Kapalı olmayı isteme (maskeler), açık olmayı istemenin tersi olarak kişinin iletişime girme cesaretini kırar.”²⁶ “Açık olmakla, mümkün varoluş olarak kendimi kazanmam için empirik olarak varolan Dasein’imi kaybederim, kapalı olmayla, empirik olarak bulunan kendimi korurum ama mümkün varoluş olarak kendimi kaybederim.”²⁷

Jaspers felsefesi, kişinin açık olmayı istemesinin ve dolayısıyla da mümkün varoluş olarak kendisini kazanmasının felsefesidir. Jaspers’e göre, açık olmayla gerçekleşme süreci, soyutlanan bir varoluş içinde meydana gelmez. Tam tersine, yalnızca, “Başkısıyla” gerçekleşen bir süreçtir. Kişi olarak Ben, kendisini hem açabilmekte hem de gerçekleştirebilmektedir.²⁸

Kişinin dünya ve insana karşı açık olma düşüncesi, felsefi-antropolojik tartışmalar da merkezde yerini almaktadır. Karşılaşma ve intersubjektivite kavramlarının açık olma problemiyle bağlantısı kurulabilir.

Sevenlerin Savaşımı

İletişim içerisinde açık olma süreci, biricik bir savaşımı beraberinde getirmektedir. Bu savaşım, Jaspers felsefesinin orijinal kavramlarından birisi olan “sevenlerin savaşımı”dır.

Jaspers felsefesinde, “iletişim ve sevgi” birbirlerinden ayrılamayan iki kavramdır. Sevgi olarak bu iletişim, kör bir sevgi ve önemsiz bir konu değildir. Aydınlanan, savaşım halinde olan bir sevgidir. Bu, başkasını yenmek, üzerinde zafer kazanmak için yapılan bir savaşım değildir. Jaspers, bu savaşımın bir Başkasıyla varoluş olmak için yapıldığını belirtir. Filozof, bunu, “açık olma için yapılan savaşım” olarak adlandırır.²⁹

Jaspers’in ifade ettiği savaşım, kişinin kendi ve başkasının varoluşunu kazanması için mücadele ettiği bir savaşımdır. Tek taraflı bir gerçekleşme, bu savaşımda söz konu-

²⁵ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s. 64

²⁶ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s. 64-65

²⁷ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s.65

²⁸ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s. 65-66

²⁹ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s.66

su değildir. Her iki kişi ya kendi olanaklarını kavrayacaklar ya da hiç bir olanağın farkında olmayacaklardır.

Karl Jaspers, varoluşsal iletişimdeki savaşımın, Dasein'in savaşımından farklılığını ortaya koyar. Dasein'in savaşımında bütün silahlardan yararlanılır. Bu silahlar, yalan ve hile dolu kandırmalardır. Bu savaşımında başkasına bir düşman gibi davranılır. Oysa varoluş savaşımı bundan çok farklıdır. "Tam açıklık", "kuvvete dayalı her türlü üstünlüğü berteraf etme", "başkasının kendisi olması için çaba gösterme" bu savaşımın özellikleridir.³⁰

Jaspers, iletişim savaşımında benzersiz bir dayanışmadan söz eder. Ona göre, "sevenlerin savaşımında" bütün kartlar serilir ve hiçbir hesaplı davranış yoktur. Her bir kişi kendi kendisine bir başkasıyla nüfuz eder. Bu savaşım, iki varoluşun birbirlerine karşı yaptıkları bir savaşım değildir, tam tersine, sadece doğruluk için kişinin kendisi ve başkasıyla ortak bir savaşım içinde olmalarıdır.³¹

Çıkar Gözetmeksizin Başkası İçin Sorumluluk Yüklenme

Karl Jaspers, varoluşsal alanda iletişime giren kişilerin, kapalılığa karşı iletişime zorluk çıkaran her türlü engele, hiçbir çıkar gözetmeksizin karşılıklı "dayanışma" içine gireceklerini belirtir. Filozof bu engelleri, "maskeler", "hesaplı suskunluk", "garantinin ön plana alınması", "katılık", "koşullar öne sürme" biçiminde ifade ederek, bunların kişiyi kendisinden ve Başkasından bir duvar gibi ayırdığını vurgular.³²

Eşit Düzeylilik

Jaspers'in varoluşsal iletişim anlayışı içinde değerlendirdiği diğer bir özellik de "eşit düzeylilik" tir. Bu ifade, insanın sosyal durumu, eğitim derecesi, belirli bir alanda yetkinlik gibi tanımlanan bir eşit düzeylilik ifadesi değildir. Eşitliğin bu türleri, empirik olarak tespit edilebilen iki olgu arasındaki bir karşılaştırmaya dayanır. Eşit düzeylilikle empirik olarak kanıtlanabilen bir eşitlik düşünülmez. Jaspers'e göre bunlar, kendisi olmayan kişinin empirik beninin görünüşleridir. Filozofa göre, "mümkün varoluşlar birbirleriyle dirler ve yalnızca kendileridirler. Birinin kendi olarak herhangi biri olmayı istemesi varoluşsal olarak olanaksızdır. Kendim olmayı istediğimde ve bir Başkası olup olamayacağımı sormadığımda, kendimi karşılaştırmadığımda, başkasıyla başkası olduğumda ve iletişime girmeyi aradığımda ancak varoluşsal bilinç oluşmaktadır."³³ Jaspers'e göre, insanın varoluşunu gerçekleştirebilme imkanı, ancak başkasını eşit düzeyde ve karşılaştırılabilir şeylerden uzak düşündüğünde söz konusudur.

Jaspers'in, varoluşsal alandaki eşit düzeylilik anlayışını Bollnow, öğretmen ve öğ-

³⁰ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s.66

³¹ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e.,s.66

³² Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e.,s.64 ve 77

³³ Karl Jaspers, *Philosophie II*, a.g.e., s.85

renci arasındaki karşılaşmayı örnek vererek açıklar. Bollnow'a göre, öğretmen ve öğrenci arasındaki karşılaşmada, yaş veya konum farklılığının ötesinde insansal ilişkinin eşit düzeyliliği söz konusudur.³⁴

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Jaspers felsefesinde "varoluşsal iletişim", kişinin varoluşunu gerçekleştirmesine imkan veren bir iletişimdir. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi, Jaspers'e göre, varoluşsal iletişim şu özelliklerden oluşmaktadır.

1. Meditatif-yaratıcı yalnızlığa ve bağımsızlığa cesaret etme
2. Açık olabilmeyi isteme
3. Kişinin hiçbir çıkar gözetmeksizin başkası için sorumluluk yüklenmesi
4. Kişiyeye ait olan sosyal durumunun farklılığına rağmen başkasını eşit düzeyde kabul etme

Jaspers'in varoluşsal iletişimini, felsefe tarihinde, başlıca temsilcileri Martin Buber, Gabriel Marcel olan "diyalog felsefesi" adı altında değerlendiren bakışlar olmuştur. Salamun, Jaspers'in iletişim anlayışının diyalog felsefesiyle ortak noktaları olduğunu, ancak bu felsefeden birkaç önemli noktada farklılıklar olduğu görüşündedir. Ona göre, Buber'in diyalog anlayışı iletişim anlayışından daha geniş yayılımı vardır. Çünkü insanla insan arasındaki Ben-Sen ilişkisi yanında bir doğa nesnesi veya doğa olayı, edebi ya da sanatsal bir eser de insan için, Sen olabilmektedir. Oysa, Jaspers'in varoluşsal iletişim anlayışı, iki insan arasındaki ilişkiyle sınırlıdır.³⁵

*"Gerçek iletişim, karşılıklı olarak insanın insanla olan iletişiminde vardır. Kendi olanın bir başka kendisi olanla, kendisi olduğu süreç, insanlar arasında söz konusudur."*³⁶

Jaspers'in iletişiminde, insanın kendisini gerçekleştirme çabasında "Başkası" hiçbir şekilde araç olarak düşünülmez. Bu görüş, Kant'ın insanın araç değil, amaç olması gerektiği görüşüyle de yakınlık göstermektedir.

Dünyada olup bitene baktığımızda, insanlar arasındaki iletişimsizliğin insanlığa insan olmaya ne kadar ciddi bir engel oluşturduğunu görürüz. Jaspers'in varoluşsal iletişimi, insanın kendi olanaklarını geliştirmesine bir imkan vermektedir.

*"Mademki yine özgür olarak birbirimizle konuşabiliyoruz, o halde ilk ödevimiz gerçekten birbirimizle konuşmak olmalıdır."*³⁷

Birbirimizle gerçekten konuştuğumuz bir dünya özlemi dileğiyle.

³⁴ Otto Friedrich Bollnow, *Existenzphilosophie und Paedagogik*, W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1962, s.130

³⁵ Kurt Salamun, a.g.e., s.84-86

³⁶ Karl Jaspers, *Antwort. Zur Kritik meiner Schrift, Wohin treibt die Bundesrepublik*, München, 1967, s. 783

³⁷ Karl Jaspers, *Rechenschaft und Ausblick*, München, 1951, s.149

ABSTRACT

Communication as Realization of Man's Self-Existence in Karl Jaspers

The question "What is humanbeing?" is one of fundamental questions in philosophy of Jaspers. According to Jaspers, humanbeing is a being that is essentially more than what he knows and what is known about himself. The essential being of man is his existence. Existential communication *existentielle Kommunikation* is a sign (*signa*) realizing the possibility of man's existence. The properties of the existential communication are man's creative loneliness and creative independence, being open to the other, responsibility for the other, and acceptance of the other as being equal to himself. In Jaspers' view of existential communication man is not an instrument but an aim.